

strateginen TUTKIMUS

**Oikeudenmukainen
toipuminen pandemiasta?
Perustuslailliset oikeudet,
legitiimi hallinta ja saadut
opit (JuRe)**

Tilannekuvaraportti 2021

SUOMEN AKATEMIA

1. Tiivistelmä

JuRe-konsortiossa tutkimuksen keskiössä ovat poliittiset, oikeudelliset ja hallinnolliset järjestelmät, joiden tulisi mahdollistaa tasapainoinen pandemiasta palautuminen ja pandemian aikainen toiminta. Kysymme, kuinka poliittiset, oikeudelliset ja hallinnolliset järjestelmät voivat taata, että palautuminen COVID-19-pandemiasta tapahtuu oikeudenmukaisella ja hyväksyttävällä tavalla. Palautuminen on luonnollisesti kytköksissä pandemia-aikaiseen toimintaan.

Arvioitavana ovat poikkeusolojen päätöksenteon avoimuus ja osallistavuus, kansalaisten luottamus yhteiskunnan järjestelmiin sekä yksilöllisten ja kollektiivisten perusoikeuksien oikeudenmukainen toteutuminen – niin Suomessa kuin laajemminkin Euroopassa. Paikallistamme oikeudenmukaiselle pandemiasta palautumiselle välttämättömiä ehtoja. Kohdistamme analyysin lainsäädännön perustuslaillisesta ytimestä aina tilannekohtaiseen poliittiseen ja hallinnolliseen päätöksentekoon asti.

Tavoittelemme parempaa lainsäädäntöä, hallintoa sekä kansalaistietoisuutta ja julkista keskustelua, jotta palautuminen pandemiasta tapahtuu oikeudenmukaisella ja hyväksyttävällä tavalla. Tuotamme hankkeessa toimenpidesuosituksia sekä tutkimuksellista tietoa aineistoa päättäjien, hallinnon ja kansalaisyhteiskunnan käyttöön.

2. Yhteiskunnallinen haaste

Miltei kaikki maailman ihmiset ovat joutunut kärsimään COVID-19-pandemian vuoksi, mutta sen seuraukset ovat jakautuneet hyvin vaihtelevasti ja sattumanvaraisesti yhteiskunnissa. Pyrkimykset hallita näitä seurauksia ovat haastaneet ennennäkemättömällä tavalla lainsäädäntöä, hallintoa ja vastuunkannon instituutioita. Kiireellisesti toteutetut lainsäädännön muutokset ja hallinnolliset päätökset ovat usein kohdistuneet yksilöihin ja ryhmiin epätasa-arvoisesti ja jopa epäoikeudenmukaisesti. Tämä puolestaan on asettanut toimien kestävyuden ja legitimitetin kyseenalaiseksi.

Pandemian haasteet yhteiskunnalle, sen yleiselle toimivuudelle ja poliittiselle päätöksenteolle ovat tietysti poikkeuksellisen moniulotteiset ja syvälliset. Lisäksi pandemia on vielä mitä suurimmassa määrin käynnissä. Toisin sanoen analysoimme hankkeessa liikkuvaa maalia.

Näitä ongelmia minimoidakseen hankkeemme fokusoituu poliittis-hallinnollis-oikeudellisen sektorin analyysiin ja tavoittelee tätä kautta tasapainoista ja oikeudenmukaista pandemiasta palautumista kolmessa suhteessa: 1) parempi lainsäädäntö, 2) parempi hallinto ja 3) parempi julkinen keskustelu.

1) Parempi lainsäädäntö edellyttää niiden ongelmien tunnistamista, joita pandemia on tuonut esiin perustuslaissa, perusoikeusjärjestelmässä ja esimerkiksi valmiuslainsäädännössä ja muussa kriisisäätelyssämme. Tarkastelussa ovat myös haasteet avoimuudelle, syrjimättömyydelle ja laillisuusvalvonnalle pandemianhoidossa. Tavoitteena on siis tutkimuksellisin kannanotoin ja suosituksin edistää ja kehittää sellaista lainsäädännöllistä kehystä, jonka avulla pandemian kaltaisia yhteiskunnallisia haasteita pystyttäisiin kohtaamaan turvautumatta kerta toisensa jälkeen kriisilainsäädäntöön, joka perustavasti puuttuu ihmisten perusoikeuksiin. Toisaalta kriisilainsäädännöllisen kehikon vahvistaminen palvelee luonnollisesti myös muita tulevaisuuden kriisitilanteita.

2) Tavoitteenamme on myös edistää parempaa hallintoa tutkimalla hallinnon avoimuutta ja toimia pandemianhoidossa. Teemme laajasti eurooppalaisia ja pohjoismaisia pandemiatoimien vertailuja sekä tarkastelemme valtion ja yhteiskunnan vuorovaikutusta kriisinhallinnassa historiallisesta näkökulmasta. Näiden kautta arvioimme, mikä Suomen nykytilanteessa ja kenties tulevaisuudessa mahdollisesti toimii ja mikä ei.

3) Lisäksi tavoitteenamme on parempi julkinen keskustelu ja vahvempi kansalaistietoisuus pandemian oikeudenmukaisuuskysymyksistä. Tätäkin kautta yritämme parantaa kansalaisten luottamusta oikeudelliseen valvontaan ja yksilöllisten sekä kollektiivisten perusoikeuksien tasapainoista toteutumista. Luottamuksen rakentaminen yhteiskunnassa pitämällä kiinni demokraattisista perusoikeuksista, tasa-arvosta ja vapaudesta, on pandemianhoidon – ja muidenkin poliittisten ja oikeudellisten kriisinhoitotoimenpiteiden – keskeinen ulottuvuus.

3. Tutkimuksen state-of-the-art

Aihepiirin tutkimuskirjallisuus on lisääntynyt viime aikoina merkittävästi, mutta syvällisten ja empiiriseen tarkasteluun perustuvien tutkimusten määrä on edelleen vähäinen. Jo vuonna 2020 monet aikakauskirjat julkaisivat teemasta muun muassa kattavia teemanumeroita ja määrä kasvaa edelleen (esim. *Journal of European Integration*; *Democratic Theory*; *American Journal of International Law*).

Valtio-opillinen empiirinen ja vertaileva tutkimus ei kuitenkaan ole ehtinyt vielä kehittyä kovinkaan kattavaksi. Oikeustieteellistä tutkimusta kertyy koko ajan, ja eri oikeusjärjestyksiä koskevia analyyseja ja tutkimukseen perustuvia kannanottoja kulloisistakin tulkintakysymyksistä on jo käytössä jonkin verran. Useat eri tahot ovat jo keränneet erilaisia oikeudellisia ja poliittisia ja kansalaisten näkemyksiin keskittyviä materiaaleja Suomessa ja maailmalla. Esimerkistä käyvät vaikka eduskunnan oikeusasiamiehelle tehdyt koronaan liittyvät valitukset ja Flash Eurobarometer -tutkimukset tautiin liittyvistä politiikkaratkaisuista. Tutkimuksemme yksi haaste liittyy tällä hetkellä koko ajan täydentyvään kuvaan pandemian vaikutuksista ja merkityksestä tutkimuksen perusteella.

Ottaen huomioon myös historialliset ulottuvuudet hanke lähestyy lainsäädännön ja politiikan yhtymäkohtaa kaksisuuntaisena vuorovaikutuksena, jossa tunnistetaan lainsäädännön kontekstualisoivan poliittista päätöksentekoa ja toisin päin. Tässä hankeemme asettuu osaksi uudempaa tutkimusta, joka uudelleenarvioi lainsäädännön funktiota poliittisen, taloudellisen ja sosiaalisen elämän muovaajana. Samalla hankkeen tutkimus ottaa kriittiseen tarkasteluun oikeusjärjestyksen politisoitumisen ja poliittisen järjestelmän oikeudellistumisen yhteenkytketyvät ilmiöt. Liitämme niihin pandemia-aikana esiinnoosseen päätöksenteon tieteellistämisen- ja asiantuntijapainotustrendit.

3.1. Työpakettikohtainen tarkastelu

Hankeemme rakentuu viidestä työpaketista (osahankkeet 1-5), joista jokaisella on oma tutkimusalueensa. Työpaketit myös hyödyntävät erilaista, jo olemassa olevaa tutkimuskenttää. Työpaketit 1 ja 2 ja osin myös työpaketti 3 luovat tiedollista pohjaa lainsäädännöllisiin kysymyksiin keskittyville työpaketeille 4 ja 5 ja osalle työpakettia 3, joka keskittyy muun muassa laillisuusvalvonnan ja hallinnon avoimuuden kysymyksiin.

Työpaketissa 1 (vastuuhenkilönä Henri Vogt, Turun yliopisto) luomme vertailevan katsauksen Euroopan maiden sekä Euroopan unionin toimintaan pandemian taltuttamiseksi ja oikeudenmukaisen toipumisen mahdollistamiseksi. Selvitämme kansalaisten julkilausuttuja näkemyksiä ja käytännön toimenpiteitä kansallisen ja EU-tason koronarajoituksista Euroopassa ja erityisesti Pohjoismaissa. Lisäksi arvioimme eri maiden poliittisen ja hallinnollisen johdon toimia ja säädöksiä yhteiskuntarauhan säilyttämiseksi sekä pyrkimyksiä sovittaa näitä toimia eurooppalaiseen politiikkaan. Tunnistamme tutkimuksessa oikeudenmukaisesti koettuja käytäntöjä, joita voitaisiin hyödyntää myös suomalaisen säädöskehikon kehittämisessä. Lisäksi arvioimme, miten eurooppalainen päätöksenteko

voisi vastaavissa tulevaisuuden kriiseissä toimia nähtyä koronapolitiikkaa paremmin.

Keskiöön nousevat sellaiset yhteiskunta-analyysin oleelliset käsitteet kuin luottamus, poliittisen yhteisön identiteetti, oikeudenmukaisuus, vapaus ja tiedon luonne. Hyödynnämme olemassa olevia kvalitatiivisia aineistoja ja jo tehtyjä kyselytutkimuksia. Pienemmissä, vain parin maan vertailuissa, keräämme itse aineistoa, joka koostuu virallisista lausunnoista ja media-artikkeleista.

Työpaketissa 2 (Johanna Rainio-Niemi, Helsingin yliopisto) keskitymme haasteisiin, joita uudenlaiset rauhanajan tai hybridiluonteiset kriisit ja etenkin niiden hallintatarpeet asettavat nimenomaan pohjoismaisille hallinto- ja yhteiskuntamalleille. Pohjoismaisiin yhteiskunta- ja hallintomalleihin liittyy historiallisesti rakentuneita erityisvahvuuksia, jotka on todettu laajassa määrässä eri tieteenalojen tutkimusta. Pohjoismaisen mallin vahvuuksina on pidetty legitiimiä julkishallintoa, vahvaa oikeusvaltiota sekä keskinäiselle luottamukselle rakentunutta yhteiskuntaa.

Kansainvälisessä ja historiallisessa tarkastelussa pohjoismaisen mallin ansiot demokratian, vakauden ja yhteiskunnallisen hyvinvoinnin lähteinä ovat ilmeiset. Mikäli kynnys poikkeusoloihin tulvaisuudessa mahdollisesti madaltuu, ei pohjoismaisen mallin perustan tulisi vaarantua tarpeettomasti. Poikkeusolojen tarve nopeaan, tehokkaaseen ja keskitettyyn toimintaan haastaa etenkin kaksi pohjoismaisen mallin perusperiaatetta. Ensimmäinen on yhteiskunnallisten toimijoiden aktiivinen osallistuminen päätöksenteon valmisteluun ja tietoperustan muodostamiseen. Toinen on julkisen päätöksenteon yhdenvertaisuuden, autonomian ja oikeudenmukaisuuden vahva oikeusvaltiollinen takaaminen. Tutkimme näiden periaatteiden ja niihin liittyen toimintamallien huomioimista historiallisesti. Tarkastelemme valikoituja menneitä kriisitilanteita sekä kriisihallinnan ja poikkeustilalainsäädännön kehittymistä.

Menetelmämme ovat vertailevia ja kontekstualisoivia ajallisesti ja paikallisesti. Suhteutamme kehityslinjoja muihin pohjoismaihin, erityisesti Ruotsiin. Tutkimusaineistomme koostuu poliittisen valmistelun ja päätöksenteon dokumenteista ja muista julkisista lähteistä sekä teemahaastatteluista. Yhteistyössä muiden osahankkeiden kanssa (erityisesti osahanke 1 ja 3) otamme mukaan laajemman eurooppalaisen näkökulman. Osahankkeiden 4 ja 5 kanssa yhteistyössä tuomme mukaan kytkennän meneillään olevaan lainsäädännölliseen yhteistyöhön.

Työpaketissa 3 (Tero Erkkilä, Helsingin yliopisto) tutkimme laillisuusvalvonnan ja hallinnan avoimuuden haasteita ja ongelmia koronapandemian kaltaisissa kriiseissä. Hallinnon avoimuuden haasteet

liittyvät ennen kaikkea päätöksenteon tietopohjan julkisuuskysymyksiin, päätöksenteon avoimuuteen ja eri toimijoiden mahdollisuuksiin osallistua päätöksentekoon. Tämän lisäksi tarkastelemme ylimpien lainvalvojien (eduskunnan oikeusasiamies, valtioneuvoston oikeuskansleri) toimintaa kriisin aikana sekä heidän asemaansa liittyviä institutionaalisia ja poliittisia jännitteitä. Kriisin jälkeisen institutionaalisen vakauttamisen ja muutoksen lisäksi tutkimme myös sitä, miten hallinnan kriisit voivat mahdollisesti vankistaa demokraattisia institutionaalisia käytäntöjä ja yksilön oikeuksia.

Hyödynnämme institutionaalista analyysiä, erityisesti hallinnon avoimuuden kysymyksiin liittyvää tutkimusperinnettä. Aineistopohjana toimivat keskeisten toimijoiden haastattelut, vuosikertomukset, raportit, kannanotot, tiedotteet, julkiset puheenvuorot sekä toiminnalliset tilastot. Teemme myös historiallista analyysiä niin institutionaalisen kehityksen kuin keskeisten käsitteiden muutoksen osalta.

Työpaketin 1 tavoin tarkastelemme myös tässä pandemiaa eurooppalaisen monitasohallinnan kontekstissa vertaillen myös eri maiden päätöksentekomalleja ja laillisuusvalvontaa kriisin aikana. Teemme myös historiallista analyysiä lainvalvonnan ja hallinnon avoimuuden haasteista yhteiskunnallisten kriisien kontekstissa, joka liittyy työpaketin 2 teemoihin. Työpaketeissa 4 ja 5 tehtävä analyysi perustuslaillisista ja perusoikeudellisista kysymyksistä tukee myös tämän työpaketin tutkimustyötä.

Työpaketti 4 ja työpaketti 5 (Anu Mutanen, Tampereen yliopisto ja Janne Salminen, Turun yliopisto) jakavat hankkeen leimallisesti oikeudelliset, valtiosääntöoikeudellisesti painottuneet tarkastelut. Työpaketissa 4 keskitymme pandemiasta toipumisen ja perustuslaillisen vakauden väliseen yhteyteen. COVID-19-pandemia ja sen mukanaan tuomat poikkeukselliset olot ovat vaatineet sekä jo olemassa olevan kriisilainsäädännön että täysin uusien lainsäädännöllisten välineiden soveltamista ja tarkastelua. Monia oikeudellisia mekanismeja on käytetty ensimmäistä kertaa ilman vakiintuneita tulkinta- ja täytäntöönpanotapoja, ja niillä on ollut syvälle ulottuvia vaikutuksia yksilöihin, yhteiskuntaan ja julkisiin instituutioihin. Lisäksi kriisinhallinnan laillinen järjestelmä on osoittautunut liian monimutkaiseksi ja vaikeasti ymmärrettäväksi, erityisesti suuren yleisön silmissä, kun perustellut ja tehokkaat tavat pandemianhoitoon (kuten liikkuvuuden rajoittaminen) ovat törmänneet perustuslaillisiin ongelmiin niiden täytäntöönpanossa. Tutkimme työpaketissa sekä pandemian vaikutusta näihin perustuslaillisiin instituutioihin ja rakenteisiin että käytettyjä perustuslaillisia ja lainsäädännöllisiä mekanismeja pandemianhoidossa, ja tarkoituksenamme on luoda ehdotuksia lainsäädännön uudistamiseksi ja vahvistamiseksi.

Pandemian aikana perusoikeusjärjestelmän kokonaisuuteen ja myös yksittäisiin perusoikeuksiin on kohdistunut huomattavia paineita. Työpaketissa 5 tarkastelemme pandemian aikana suomalaisen perusoikeusjärjestelmään kohdistuneita paineita ja kartoitamme sen erilaisia muutostarpeita. Tarpeella turvata oikeus elämään ja terveyteen on perusteltu muiden perusoikeuksien rajoituksia. Rajoituksia ja myös poikkeuksia on tehty yksityisyydensuojan, liikkumisvapauden ja elinkeinovapauden alalla. Pandemia on luonut uudenlaisia jaotteluja yksilöllisiin ja kollektiivisiin perusoikeuksiin, ja jännitteitä on syntynyt yhtäältä terveyteen ja toisaalta talouteen liittyvien oikeuksien välille. Jännitteet ovat herättäneet kysymyksiä lainsäädäntövallan käytön oikeasuhtaisuudesta ja rajoitusten välttämättömyydestä. Yhdenvertaisuuden ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden kannalta tilanne on ollut vaikea.

Tutkimme työpaketissa yksilön oikeuksien ja kollektiivisten oikeuksien syntyneitä jakolinjoja ja jännitteitä tarkoituksenamme löytää oikeudellinen tasapaino yksilön ja yhteisön oikeuksien välille. Pyrkimyksemme on edistää demokratian ja demokraattisen lainsäädäntötoiminnan kestävyttä. Lainsäädännön näkökulmasta erityiskysymykseksi nousee, olisiko valmiuslainsäädäntöön turvautumisen sijasta mahdollista valmistautua pandemian kaltaisiin uhkiin luomalla vastaavan kaltaisia tilanteita varten erityinen, tavalliseen lainsäädäntöön perustuva lainsäädännöllinen kehys.

Hyödynnämme lainopillista lähestymistapaa ja keskitymme voimassa olevan oikeuden tulkintaan ja systematisointiin ja tekemään ehdotuksia uuden lainsäädännön varalle. Pandemia-aikana käytetyn oikeudellisen argumentaation analysoimiseksi hyödynnämme tutkimusaineistona pandemia-ajan lainsäädännöllisiä päätöksiä, perustuslakivaliokunnan lausuntoja, tuomioistuinratkaisuja sekä ylimpien laillisuusvalvojen päätöksiä sekä oikeustieteen piiristä esitettyjä tulkintoja ja analyysejä. Tärkeänä osana tutkimusta ovat vertailut, erityisesti pohjoismaisten oikeusjärjestysten kesken.

4. Monitieteinen yhteistyö

JuRe-konsortio on perustaltaan monitieteinen. Tutkimuksemme ytimen muodostaa oikeustieteellinen (erityisesti julkisoikeus ja valtiosääntöoikeus) sekä valtio-opillinen (ml. hallintotiede ja kansainvälinen politiikka) ja historiallinen tutkimus. Lähitieteitä ovat mm. (käytännöllinen) filosofia ja sosiologia. Myös muiden PANDEMICs-ohjelman konsortioiden edustamat tieteet, esimerkiksi kasvatustiede ja kaupunkitutkimus, toimivat

keskustelujen kaukupohjana. Hankkeen monitieteisyys rajautuu siis joukkoon ihmistieteitä, mutta poliittisten ja oikeudellisten kysymyksenasettelujen kautta myös luonnontieteellisen asiantuntijatiedon rooli välttämättä tulee arvioitavaksi. Suhteellisen selkeä rajautuminen tiettyihin tutkimusaloihin kuitenkin helpottaa konsortion sisäistä vuoropuhelua ja vahvistaa koko hankkeen koherenssia. Tuemme vuoropuhelua sisäisin seminaarein, pidemmin tutkijavierailuin sekä myös rekrytoimalla työpaketteihin muiden alojen ja konsortiotahojen tutkijoita.

Yksi merkittävimmistä ristiriitautuvuuksista oikeudenmukaisen palautumisen ytimessä on kollektiivisten ja yksilöllisten oikeuksien rajapinta, joka usein näyttäytyy välttämättömän regulaation ja vapauden välisenä rajankäyntinä. Pandemiasta selviytyminen on vaatinut yhteiskunnalta toimia, joilla rajoitetaan yksilöiden ja elinkeinotoiminnan keskeisiäkin oikeuksia ja vapauksia toisten suojelemiseksi ja pandemiasta toipumisen mahdollistamiseksi. Tämän problematiikan käsittely tuo tutkimuksen keskiöön yhteiskunnallisten sektoreiden vuorovaikutuksen ja ristiriitaisten näkemysten sovittamisen hyväksyttävällä tavalla. Myös hankkeessa mukana olevat tieteenalat katselevat näitä jossain määrin eri näkökulmista, itse tutkimusta hedelmöittäen.

Pandemian aiheuttaman epäoikeudenmukaisuuden minimoiminen ja sosiaalisten jännitteiden purkaminen vaatii onnistunutta yhteiskunnallisten sektoreiden välistä vuoropuhelua. Poliittisten päätöksentekijöiden, julkisen hallinnon, elinkeinoelämän sekä kansalaisyhteiskunnan rajojen ylittäminen ja näkemyserojen sovittaminen on keskeinen osa prosessia, jossa pandemiasta palautumisen mahdollistavat yhteiskunnalliset toimenpiteet muotoillaan kansalaisten kannalta hyväksyttävästi. Monitieteellistä lähestymistään hyödyntäen hanke kykenee tunnistamaan eri yhteiskunnallisten sektoreiden näkemysten taustoja ja lähtökohtia rajat ylittävän dialogin edistämisen vaatimalla monipuolisuudella.

Monitieteellinen, toisiaan täydentävien tieteellisten näkökulmien yhteistyö mahdollistaa pandemian aikaisten poikkeustoimien tehokkuuden arvioimisen suhteessa niiden demokraattiseen legitimitettiin, pandemian hallinnassa sovellettujen mekanismien inklusiivisten ja eksklusiivisten piirteiden hahmottamisen sekä haasteiden hyvälle hallinnolle ja laillisuusperiaatteelle tunnistamisen. Kansainvälinen akateeminen neuvonantajaryhmä (SAB) tukee tätä työtä sekä vahvistaa tutkimusryhmän jo ennestään laajoja kansainvälisiä yhteistyösuhteita. Kansainväliset verkostot ja konkreettisesti mukaan pääsy erilaisiin globaaleihin hankkeisiin on luonnollinen tavoite hankkeelle, sillä pandemian seuraukset ovat vertailukelpoisia kaikkialla.

5. Vuorovaikutus ja vaikuttavuuden edistäminen

JuRe osallistuu suomalaiseen valtiosääntöoikeudelliseen, hallinnon käytäntöjä sekä yleistä yhteiskunnallista koherenssia koskeviin keskusteluihin tarkastelemalla kriittisesti poikkeusoloihin liittyviä lainsäädännöllisiä, poliittisia ja hallinnollisia ratkaisuja. Tutkimuksemme yhteiskunnallinen vaikuttavuus tulee esiin jatkuvassa vuorovaikutuksessa yhteistyötahojen ja kansalaisyhteiskunnan toimijoiden kanssa. Tuotamme uutta tietoa ja toimenpidesuosituksia sosiaalisesti oikeudenmukaisen ja demokraattisesti kestävästä oikeudellisesta ja hallinnollisesta päätöksenteosta tueksi. Toimimme tiiviissä yhteistyössä ministeriöiden, eduskunnan ja laillisuusvalvojien kanssa, tarjoten niille tutkimukseen perustuvia selvityksiä ja suosituksia päätöksenteon pohjaksi. Yhteistyöverkostot ja -käytännöt ovat merkittävässä määrin olleet olemassa jo ennen hanketta.

Yhteistyössä julkishallintoa ja kansalaisyhteiskuntaa edustavien kumppaneiden kanssa hanke arvioi olemassa olevaa lainsäädäntöä sekä pandemian aikaista toimintaa, tunnistuen kriisin aikana kehittyneiden toimintatapojen etuja ja haasteita sidosryhmien näkökulmia huomioiden. Tuomalla osaltaan kansalaisyhteiskunnan toimijoita ja julkisen sektorin edustajia saman pöydän ääreen, luomme edellytyksiä dialogille ja sujuvoitamme sitä eri toimijoiden välillä. Samalla helpotamme kansalaisyhteiskunnan intressien välittymistä päätöksentekoon. Tarkoituksena on myös herättää yhteiskunnallista keskustelua, esimerkiksi vieraskynäartikkelisarjoin ja julkisten esiintymisten myötä, elpymiseen liittyvistä teemoista ja tarjota vertailevia eurooppalaisia ja pohjoismaisia näkemyksen tuon keskustelun pohjaksi. Opetuksellinen toiminta niin yliopistoyhteisöjen sisällä kuin julkishallinnon ja kansalaisyhteiskunnan parissa on myös oleellinen osa vuorovaikutusta.

Taulukko 1 alla tiivistää hankkeessamme toteutettavaa vuorovaikutusta. Ajoituksen osalta on otettava huomioon, että monet vuorovaikutuksen muodot syntyvät tilannekohtaisesti ad hoc, monet yhteistyössä muiden PANDEMICS-konsortioiden kanssa ja ohjelmajohtajan ohjauksessa. Pandemian pysyminen aktiivisena myös sanelee merkittävältä osin vuorovaikutustyötä ja sen muotoa, esimerkiksi kuinka voidaan tavata kasvoikkain. Kaikessa vuorovaikutustoiminnassa korostetaan aina tutkimuksellista asiasisältöä.

Taulukko 1. Vuorovaikutus ja vaikuttavuuden edistäminen

Vaikuttavuustavoite	Vuorovaikutus- ja viestintäkeinot	Pääasialliset kohderyhmät
<p>Paremmat lait:</p> <p>Demokraattisen vakauden vahvistaminen arvioimalla sekä olemassaolevaa että pandemian aikana tehtyä lainsäädäntöä, lainsäädännön kehittäminen</p>	<p>Osallistuminen ja kuultavana oleminen lainsäädännöllisissä elimissä, asiantuntijatehtävät</p> <p>Poliitikkojen ja päättäjien koulutus, mahdollinen lainsäädännöllinen tiedesparraus</p> <p>Kohdistetut tutkimukseen pohjautuvat lausunnot</p> <p>Toimepidesuositukset (politiikka- ja lainsäädäntösuositukset)</p> <p>Verkostoituminen ja henkilökohtaiset yhteydet (tête-à-tête)</p>	<p>Ministeriöt</p> <p>Valiokunnat</p> <p>Lailisuusvalvojat</p>
<p>Parempi hallinto:</p> <p>Institutionaalisen avoimuuden ja luottamuksen koheneminen tiedontuoton kautta</p> <p>Kanslaistoimijoiden yhdistäminen päättäjiin</p>	<p>Yhteistyölliset foorumit ja tapahtumat ideoiden ja huolien tasapuoliseen vaihtamiseen sekä tiedonvaihto ammatillisilla foorumeilla ja viestintäkanavissa.</p>	<p>Lainvalmistelijat, hallinto</p> <p>Edunvalvontajärjestöt</p> <p>Hyvinvointi-, ihmisoikeus- ja kansalaisjärjestöt</p>
<p>Parempi tietoisuus:</p> <p>Julkisen keskustelun parantaminen pandemian oikeudenmukaisuuskysymyksistä.</p> <p>***</p> <p>Tutkimuksen ja asiantuntevan päätöksenteon välisen suhteen vahvistaminen</p>	<p>Uutiskirjeet, blogit, nettisivu ja some, julkiseen keskusteluun osallistuminen.</p> <p>Mediayhteistyö/workshopit medialle</p> <p>***</p> <p>Monitieteellinen opetus ja kaikille avoimet tapahtumat</p>	<p>Media, suuri yleisö</p> <p>***</p> <p>Tutkimustiedon hyödyntäjät, akateeminen maailma</p>